

Дитячі містечка як феномен соціального виховання безпритульних дітей в Україні 1920-1930 рр.

О. О. Штань

Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка м. Суми, Україна
Corresponding author. E-mail: olsumskaya1993@ukr.net

Paper received 16.09.17; Accepted for publication 25.09.17.

Анотація. У статті висвітлено особливості соціально-педагогічного виховання безпритульних дітей, у 20-х –30-х роках ХХ ст. в рамках організації роботи дитячих містечок в Україні. З'ясовано, що дитячі містечка виконували важливу місію - допомагали у боротьбі з дитячою злочинністю, займалися перевихованням колишніх безпритульних дітей та формували практичні вміння які були необхідними для подальшого самостійного життя. У статті розкрито організацію діяльності дитячих містечок, зокрема у м. Одеса, м. Охтирка, м. Київ. У дитячих містечках з дітьми проводилася робота за такими напрямками: навчально-виховна, оздоровча, трудова, патріотична, краєзнавча.

Ключові слова: дитячі містечка, соціальне виховання, дитяча безпритульність, безпритульні діти, 1920-1930 рр., навчально-виховна робота.

Постановка проблеми. Розбудова України в умовах незалежності, на засадах демократії вимагає перегляду й об'єктивного вивчення наукових надбань педагогів минулих століть у неупередженому погляді на реальні історико-педагогічні процеси і явища. Відродження і оновлення національної системи освіти неможливі без вивчення і урахування минулого досвіду, особливо періоду 1920-1930 років. У зазначений період відбувалось потужне відродження української культури і освіти як її складової частини, створювались умови, які впливали на процес становлення і розвитку нової системи освіти.

Актуальність та доцільність дослідження. Проблема організації роботи дитячого містечка в системі освіти України у 1920-1930 рр. почала розглядатися в досліджувані роки, і цей процес продовжується у сьогоденні. Як засвідчили результати історіографічного аналізу, до цього часу не здійснено комплексного, наукового дослідження з цієї проблеми, лише окремі її аспекти висвітлювалися на сторінках історико-педагогічних праць.

Застосування бібліографічного методу дозволило визначити, що про стан дитячої безпритульності безпосередньо в Україні першими у своїх дослідженнях почали говорити Л. Лозинський та Г. Салько, які охарактеризували життя, побут, звички безпритульних дітей у повсякденному житті; визначили проблеми соціалізації таких дітей у суспільстві 20-х років ХХ ст. та охарактеризували типи дитячих закладів та методи роботи для безпритульних дітей.

Варто зазначити, що у роботі «Народна освіта на Україні за десять років революції» дослідника Я. Ряппо – педагога і співтворця системи народної освіти УСРР ним було наведено декілька напрямів діяльності системи народної освіти у досліджуваній період та здійснено аналіз політики радянського уряду щодо соціального виховання дітей і боротьби з дитячою безпритульністю [15].

Констатовано, що питанням соціалізації одним із перших досліджував А.С.Макаренко – педагог, дослідник, автор концепції виховання дитини в колективі та через колектив, побудованої на основі величезного досвіду роботи з безпритульними. Праця А. Макаренка «Педагогічна поема» повною мірою розкривала концепцію перевиховання безпритульної дитини в умовах інтернатних установ на території України [10].

Мета статті – з'ясувати особливості організації соціального виховання безпритульних дітей в системі роботи дитячих містечок у 1920-1930 рр.

Виклад основного матеріалу Перша третина двадцятого століття була відзначена серією війн та револю-

цій, які без перерви тривали з 1914 по 1921 рік. Наслідком цього стало зруйнована економіка, голод, спалах епідемій і як наслідок – дитяча безпритульність та сирітство. З вивчення архівних матеріалів нам відомо, що боротьба з дитячою безпритульністю в зазначеному періоді була одним з пріоритетних напрямків роботи радянської влади. У 1914 р., в Україні в межах Російської імперії налічувалося 7 600 вихованців тогочасних установ соціально-правового захисту дітей – сирітських притулків та будинків для фізично та розумово недужих дітей [1, с. 87.] За час встановлення більшовицької влади на більшості території України, наприкінці 1919 р., налічувалося 300 дитячих будинків із 20-ма тисячами вихованців. [8, с. 660]. Нищівного удару звад голодомор 1921-1923 рр. Його руйнівна сила була наслідком дій центрального радянського керівництва в Москві, яке замовчувало критичне становище з продовольством у ряді губерній України. У ході наукового пошуку, встановлено, що серед них було близько 80 тис. дітей. Понад 13 тис. дітей прибули до України самоплином: «Есть губернии и уезды, в которых почти не осталось детей моложе 6-7 лет. Здоровью тех, кто выживет из этого ада, будет нанесён непоправимый ущерб, грозящий всему обществу физическим вырождением... Какие понятия о человеческой природе может вынести ребёнок из обстановки, в которой ему приходится прятаться от взрослых и более сильных людей или своих же собственных родителей, чтобы они его не съели» [2, с. 5]. «В голодных районах людоедство становится бытовым явлением» [2, с. 37]. Діти які тікали зі своїх сімей поповнювали лави безхатченків.

Радянською владою було визначено пріоритетне завдання – створення системи освіти та соціального виховання яка б в короткий термін змогла ліквідувати явище дитячої безпритульності. Про це свідчить той факт, що у 1920 р. Народний комісаріат освіти (Наркомос) України видав «Декларацію про соціальне виховання дітей», у якій дитячий будинок визнався найкращою формою виховання дітей. Декларація вказувала на необхідність виховання дітей у дусі комунізму, трудового виховання, поєднання навчання та виховання в одному процесі народний комісаріат освіти УРСР за основу брав не школу а соціальне виховання а замість шкіл рекомендував дитячі будинки та дитячі комуні [14, с. 216-218].

Нова система Народної Освіти та виховання УСРР передбачала функціонування різноманітної мережі закладів соціального виховання. Це заклади для нормальних дітей: дитячий будинок-інтернат, трудова школа,

дитячий садок; заклади для дефективних дітей; позашкільні заклади та організації задія соціального виховання дітей. Проте, своєрідним центром соціального виховання мав стати дитячий будинок, завданням якого було «вповні здійснити ідеал соціального виховання». Усі інші установи цієї системи «мусіли орієнтуватися на дитячий будинок і наближатися до нього» [13, с. 11]. Наркомат освіти провів величезну роботу спрямовану на підготовку нормативних документів, що регламентували діяльність закладів освіти соціального виховання. Це «Постанова про проведення в життя 7-річної єдиної трудової школи (15 червня 1920 р.); Постанова про дитячі будинки (16 червня 1920 р.); «Постанова про дитячі установи для фізично дефективних дітей (18 червня 1920 р.) та ряд інших [6, с. 31-33].

Однією з форм роботи з безпритульними дітьми було створення дитячих містечок. Загалом, вони розташовувалися на околиці міста або в сільській місцевості. Дитячі містечка мали кілька будівель, у яких окремо проживали діти різного віку (дошкільнята, молодші школярі, підлітки). У містечках з дітьми проводилася різноманітна навчально-виховна робота, активно впроваджувалися нові педагогічні ідеї, здійснювалася ідейна підготовка дітей. Велику роль в житті дитячих містечок відігравали заняття сільським господарством або виробництвом різних товарів, оскільки містечка частково були на самозабезпеченні.

Одними із перших на території України свою роботу розпочали Одеське дитяче містечко (1920 р.), Охтирське дитяче містечко (1922 р.), Київське дитяче містечко (1923 р.), організація діяльності яких була заснована на ряді рекомендацій відділу Наросвіти (1920 р.) [5, арк. 79]:

1. Містечко повинно розташовуватися поруч з селами будинків або середнього класу або з фабрикою і заводом.

2. Містечко повинно мати власну виробничу базу у вигляді земельних ділянок і відповідного інвентарю або у вигляді власного заводу, фабрики (в крайньому випадку – майстерні).

3. Містечко обов'язково повинно мати сільськогосподарський ухил.

4. Завідувати дитячим містечком може член партії з організаційно-господарським досвідом.

5. У містечку повинні перебувати діти у віці від 4 до 15 років.

6. Будинки-колективи в містечку повинні бути розділені на будинки дошкільні (діти 4-7 років), шкільні (діти 8-12 років) і підлітків (13-15 років).

7. Шкільні заняття в містечку ні в якому разі не проводяться в дитячих будинках, а тільки в центральних школах.

8. Клубні заняття також концентруються в центральних клубах Комуністичного союзу молоді або юних лєнінців.

9. Персонал будинків-колективів (крім дошкільних будинків) має складатися із завідувачів і помічників-вихователів (головним чином з комсомольського складу).

10. Персонал шкіл і клубів комплектується з осіб відповідної кваліфікації.

11. У містечку повинні бути організовані навчальні заклади професійної освіти для дітей у віці від 15 років (фабзавуч (Школа фабрично заводського учнівства для підлітків при підприємстві), школа селянської молоді, профшкола і т.п.). У випадку неможливості такої організації для найбільш здібних дітей необхідно надати можливість продовжувати свою освіту для підвищення ви-

робничої кваліфікації.

З вивчення архівних джерел нам відомо, що дитячі містечка були започатковані у м. Одеса: першим було організовано Одеське містечко ім. III Інтернаціоналу. 1 жовтня 1920 р. було закінчено переселення на територію дитячого містечка першої групи дітей. Склад дітей, які прибували до дитмістечка, ділився на дві основні групи: перша, більш численна, – це вихованці колишніх міських притулків; друга (діти вулиці) – діти найбідніших кварталів міста, опікою яких вперше стали займатися державні органи освіти. Окрім зазначених двох великих груп, виокремлювалася третя – це діти червоноармійців, загиблих під час революції громадян, діти біженців й ін. Разом з планомірною організаційною роботою, налагодженням життя дітей, розпочалися перевірки ревізійної комісії секції Миської ради з питань освіти щодо становища дитмістечка. Керівництву містечка як і його працівникам було надзвичайно важко організувати навчально-виховну роботу, утримувати дітей в одному колективі, і разом з тим витримувати постійні перевірки, які фіксували недоліки у роботі та матеріальному забезпеченні.

До кінця квітня 1921 р., на території дитмістечка вже було 16 дитячих садків й 10 шкіл-комун. У тому числі: 2 українські дитячі установи; 2 польські; 3 єврейські; 1 литовська й 1 білоруська.

Перші підрахунки кількості дітей у містечку станом на вересень 1921 р. складали 29 окремих дитячих установ з населенням в 1299 дітей і з персоналом співробітників в кількості 410 чоловік. Це потребувало великої кількості адміністративного, педагогічного і технічного персоналу, досвідчених осіб, які б знали свою справу і вміли працювати.

Кожна дитяча установа дитмістечка, кожний проводила науково-педагогічну і дослідницьку роботу. Розроблювалися питання виробничого характеру (складання планів, форм характеристик, інструкцій щодо керування дитячим колективом; проведення ігор тощо). Розгорнув свою роботу Педологічний Кабінет (який значився як філія Кабінету Соціальної педагогіки), який досліджував психічний і психологічний стан дітей, проводив тестування. На підставі порівняльно-зіставного дослідження літератури та архівних джерел установлено, діти в містечку займалися сільським господарством: розведенням птиці, свиней, корів (на власній молочній фермі); вирощуванням зерна, овочів (наприклад, за літо 1924 р дітьми вирощено і зібрано: редису – 150 пудів, цибулі – 88 пудів, буряка – 30 пудів, квасолі – 12 пудів, огірків – 2500 штук, гарбуза – 5000 штук, картоплі – 150 пудів, синіх баклажан – 11 500 штук, червоних баклажан – 150 пудів, капусти 150 пудів, пшениці – 609 пудів, ячменю – одна тисяча сто тридцять один пуд, вівса – 946 пудів, кукурудзи – 2000 пудів [5, арк. 56]. Крім того, діти працювали в майстернях міста (слюсарній, швейній, столярній, кравецькій, кошиковій).

За перші чотири роки свого існування дитмістечко випустило понад 1000 вихованців. З кожним роком Одеське дитяче містечко ставало відомим не лише в м. Одесі, а й по всій Україні. Про це свідчить і той факт, що Першу Всеукраїнську конференцію дитячих містечок було вирішено провести саме на території Одеського дитячого містечка ім. III Інтернаціоналу, яке відбулося на початку жовтня 1926 року. До участі в конференції були запрошені освітяни з різних республік Радянського Союзу. Досвід роботи Одеського дитячого містечка

імені Комінтерну ліг в основу книги Л. Пантелєєва «Республіка ШКІД». До містечка приїжджали іноземні педагоги і вчені (Д. Дьюї, Ф. Нансен, М. Нексе і ін.), які були вражені рівнем підготовки і вихованості дітей.

Засобами хронологічного та порівняльно-зіставного аналізу архівних джерел з'ясовано, що у 1922 р. було створено Охтирське дитяче містечко, яке розташовувалося в 120 км від м. Харків, в декількох верстах від м. Охтирка на місці колишнього монастиря на березі р. Ворскли. У містечку проживало близько 700 дітей віком від 4 до 18 років. Діти містечка ділилися на дві групи: діти соціального виховання (до 15 років) і діти професійної освіти (старше 15 років). І перша, і друга групи дітей мали свої школи, де навчання велося за різними програмами, два різних клуби (піонерський і комсомольський, які були центрами позашкільної роботи), окремо організовувалися клуби для себе й селян. У будинках соціального виховання велися щоденники, де з допомогою дітей відзначалося, які роботи виконувалися в містечку. Для дітей, які отримують професійну освіту, були введені залікові книжки (для кожної дитини окремо), вводилися однорічні сільськогосподарські курси, закінчивши які підлітки залишали містечко, самостійно шукали роботу або залишалися практикантами в містечку.

Засобами порівняльно-зіставного методу обробки першоджерел з'ясовано, що у приміщеннях дитячого містечка розташовувалися спальні, кухня, їдальня, пральня, школи, клуби, бібліотека (більше схожа на хату-читальню), музей дитячих робіт. Штат містечка передбачав 123 працівника. В містечку існувала педагогічна комісія і господарський комітет, а при школах і ізоляторі були вихователі. На початку роботи атмосфера в дитячому містечку була напруженою: діти курили, лялися, крали і продавали речі (білизну і одяг) за межами містечка, щоб купити тютюн. Педагогічна рада містечка постійно вела боротьбу з негативними явищами в дитячому середовищі, для чого були створені дитячі організації (Юних лєнінців, Комуністичний союз молоді, шкільний комітет, груповий комітет, центральний комітет), вводилася різноманітна трудова діяльність, постійно проводилися виховні заходи. З метою боротьби з курінням адміністрація містечка вирішила видавати на руки тютюн юнакам віком від 16 років, але з умовою, щоб вони не давали тютюн молодшим і молодші діти не курили. У результаті цього діти не курили, а кількість крадіжок зменшилося. У цілому з часом діти показали високий рівень самоорганізованості: при будинках, де жило 60-70 дітей, з персоналу були тільки завідуючий та його помічник, а в будинку підлітків не було навіть завідувача, оскільки там діяло самоврядування.

Дитяче містечко встановлювало господарські (надавав селянам насіння в борг, обмінював і продавав урожай, дозволяв незаможним селянам користуватися млином містечка на пільгових умовах) і культурні (селянські діти навчалися в школах містечка, спільно з селянами проводилися свята, їх запрошували на всі вечори, які проводилися в містечку, селяни відвідували клуб містечка) зв'язки з сусідніми селами. Канікул у дитячому містечку не було, але двічі на рік (влітку та взимку) в різний час групи дітей зі своїми керівниками звільнялися від робіт і відпочивали протягом двох тижнів.

На основі системного аналізу джерельної бази обгрунтовано діяльність Київського дитячого містечка ім. Леніна (в подальшому «Лєнінське») яке у 1923 році було урочисто відкрито як експериментальну базу для ство-

рення дитячої трудової, інтернаціональної комуни, де застосовувалися найновіші форми виховання і навчання.

У містечку перебувало більше тисячі дітей різних національностей (українці, росіяни, євреї, поляки) і 140 осіб персоналу. Містечко складалося з кількох двоповерхових корпусів, в кожному з яких розміщувалося 2-3 дитячі колективи (дитячі будинки). До будинків діти були розподілені за віком: дошкільнята, діти 8-13 років і підлітки 13-16 років. Усі діти в містечку були малограмотними. Навчальні заняття з дітьми віком до 12-13 років проводили вихователі в будинках. З дітьми старше 13 років заняття проводилися за Дальтон-планівським методом; ці ж діти працювали у п'яти майстернях містечка – столярної, швейної, керамічної, палітурної. Деякі вихованці працювали на виробництві, навчалися на робітничих факультетах.

Доведено, що на території містечка розташовувалися кухня, їдальні (всі діти, крім дошкільнят, харчувалися в центральній їдальні 4 рази в день, спочатку молодші, потім – старші діти, для чого отримували особливі квитки), механічна пральня, сушарка, кімната для прасування, лікарня (мала 50 ліжок і могла розмістити 100 дітей; там знаходилися діти, хворі на малярію, сухоти, туберкульоз, трахеїт; щодня в лікарні проводилося до 50 перев'язок), аптека, клуб, бібліотека, спортивний майданчик. Принцип організації дітей в колективи був національний. У містечку існував український, російський, єврейський і польський колективи. З перших кроків існування містечка, в ході організації педагогічного процесу перед керівництвом постало багато питань і проблем. Як організувати розпорядок дня, враховуючи не лише медичний аспект, а й той факт, що групи дітей різновікові, не укомплектовані. Ці питання вирішувалися на засіданнях Ради дитмістечка, які відбувалися з перших днів існування установи.

Установлено, що з квітня 1926 року, з метою оздоровлення, діти відвідують курортне містечко Бучу, що під Києвом. Щодо організації дітей, то вони мали об'єднуватися в десятки чи гуртки (природничі, етнографічні та ін.), на чолі яких стояли десятники та їхні секретарі. В їхні обов'язки входив облік відвідування та щоденник праці, звітування перед колективом. Як і в містечку, так і в м. Бучі день розподілявся на три частини відповідно до спрямувань праці. Види трудової діяльності погоджували з дитячими інтересами, залучаючи їх до складання певного робочого плану на день, тиждень і т. ін. Обов'язково проводилися дитячі конференції як підсумок проведення роботи, куди запрошувалося місцеве населення [12, арк. 4].

Дитячі містечка, існували до кінця 1930-х рр., коли їх більшість була закрита або реорганізована в загальноосвітні установи, що було підкріплено постановою Ради Народних Комісарів «О преобразовании так называемых «образцовых» и «опытно-показательных школ» в нормальные школы» від 20 квітня 1937 р. У зв'язку з ліквідацією містечка вихованців було розподілено до наступних закладів: Гадячинський дитбудинок; дитмістечко (Одеса) – дошкільний куц; дитмістечко ім. Ш. Комінтерну (Одеса); дитячий будинок (Качанівка); Переяславський дитбудинок; Ходорівський дитбудинок; Верхне-Дніпровський дитбудинок [7, с. 132].

Висновки та перспективи подальших розвідок **напряму.** Таким чином, у 1920-1930-х рр. на території України для боротьби з дитячою безпритульністю були створені унікальні заклади для дітей – дитячі містечка,

які поряд з навчально-виховною роботою здійснювали практичну підготовку дітей до життя. Дитячі містечка стали дослідницькими майданчиками для творчих шу-кань, які б змогли закріпити ідею соціального виховання; вивчення не лише тих умов, що викликали потребу в такій формі організації соціального виховання, а й як досягнень, так і прорахунків, які давала практика дитячих містечок.

Дитячі містечка допомагали у боротьбі з дитячою злочинністю, окремо займаючись з малолітніми злочинцями і влаштовуючи дітей на роботу. Саме дитячі містечка в СРСР впродовж 1920-1930-х рр. успішно здійснювали виховання і навчання безпритульних дітей і внесли значний вклад у вирішення багатьох соціальних про-

блем суспільства.

Накопичені нечисленні відомості про діяльність дитячих містечок підтверджують ефективність їх роботи з дітьми-сиротами та малолітніми злочинцями, більшість з яких після виходу з містечка змогли почати нормальне життя і реалізувати себе в сім'ї, роботі та суспільстві. У 1935 згідно з постановою РНК СРСР і ЦК ВКП(б) «Про ліквідацію дитячої безпритульності та бездоглядності», система соціального виховання майже припинила своє існування.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку ми вбачаємо в продовженні вивчення соціального виховання та навчально-виховної діяльності у роботі дитячих містечок у першій третині XX століття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдієнко М. О. Народня освіта на Україні / М. О. Авдієнко. – Х. : ЦСУ, 1927.- 101 с.
2. Арнаутов В.А. Голод и дети на Украине / В .А. Арнаутов. - Х. : РИО НКП, 1922. - 48 с.
3. Войналович О.О. Організація шкільної освіти для національних меншин в Україні: 1917–1938 рр. / О.О. Войналович. – Київ – Полтава, 1992.- 141 с.
4. Государственный архив Одесской области (ГАОО). Ф. Р-150. Оп. 1. Д. 365. арк. 56
5. Государственный архив Одесской области (ГАОО). Ф. Р-150. Оп. 1. Д. 365., арк. 79
6. Збірник декретів, наказів та розпоряджень по Народньому Комісаріату Освіти УСРР. – Вип. I. – 60 с.
7. Листування по ліквідації Ленмістечка (початок 14/IX.1931 р.). - Державний архів м. Києва, Р-318, оп. 1, спр. 174. С. 132
8. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-і роки/В.В. Липинський.-
9. Лозинський Л.О. Коллективы беспризорных и их вожак/ Л. О. Лозинский. – Харків: Труд, 1926. – 136 с.
10. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / А. С. Макаренко. – М. :Физкультура и спорт, 1982. – 639 с.
11. Отчёт Центральной Комиссии по борьбе с последствиями голода при ВУЦИК'е. 1923. Харьков.
12. План работы на лето и акт обследования городка. - Державний архів Києва, Р-318, оп. 1, спр. 77., арк. 4
13. Сірополко С. Народна освіта на советській Україні // С. Сірополко. – Варшава, 1934. – 239 с.
14. Шевченко С. 2007: розвиток «Дослідного дитячого будинку» під керівництвом Я. Рєзніка на початку XX ст. /С. Шевченко // вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка– Вип. 36. – С. 216-218.
15. Ряппо Я. П. Народна освіта на Україні за десять років революції / Я. Ряппо. – Х. : Державне видавництво, 1927. – 125 с.

REFERENCES

1. Avdiienko M. O. Narodna osvita na Ukraini / M. O. Avdiienko. – Kh. : TsSU, 1927.- 101 s.
2. Arnautov V.A. Holod y dety na Ukrayne / V .A. Arnautov. - Kh. : RYO NKP, 1922. - 48 s.
3. Voinalovych O.O. Orhanizatsiia shkilnoi osvity dlia natsionalnykh menshyn v Ukraini: 1917–1938 rr. / O.O. Voinalovych. – Kyiv – Poltava, 1992.- 141 s.
4. Hosudarstvennyi arkhiv Odesskoi oblasti (HAOO). F. R-150. Op. 1. D. 365. ark. 56
5. Hosudarstvennyi arkhiv Odesskoi oblasti (HAOO). F. R-150. Op. 1. D. 365., ark. 79
6. Zbirnyk dekretiv, nakaziv ta rozporiadzhen po Narodnomu Komisariatu Osvity USSR. – Vyp. I. – 60 s.
7. Lystuvannia po likvidatsii Lenmistechka (pochatok 14/IX.1931 r.). - Derzhavnyi arkhiv m. Kyieva, R-318, op. 1, spr. 174. S. 132
8. Lypynskiy V.V. Stanovlennia i rozvytok novoi systemy osvity v USSR u 20-i roky / V.V. Lypynskiy.- Donetsk: RVA. DonDTU, 2000.- 248 s
9. Lozynskiy L.O. Kolektyvy bespryzornyykh y ykh vozhaky/ L. O. Lozynskiy. – Kharkiv: Trud, 1926. – 136 s.
10. Makarenko A. S. Pedahohycheskaia poema / A. S. Makarenko. – M. :Fyzkultura y sport, 1982. – 639 s.
11. Otchet Tsentralnoi Komysyyu po borbe s posledstviyamy holoda pry VUTs YKe. 1923. Kharkov.
12. Plan raboty na leto y akt obsledovaniya horodka. - Derzhavnyi arkhiv Kyieva, R-318, op. 1, spr. 77., ark. 4
13. Siropolko S. Narodna osvita na sovietskii Ukraini // S. Siropolko. – Varshava, 1934. – 239 s.
14. Shevchenko S. 2007: rozvytok «Doslidnoho dytiachoho budynku» pid kerivnytstvom Ya. Rieznika na pochatku KhKh st. /S. Shevchenko // visn. Zhytomyr. derzh. un-tu im. I. Franka– Vyp. 36.– S. 216-218.
15. Riappo Ya. P. Narodna osvita na Ukraini za desiat rokov revoliutsii / Ya. Riappo. – Kh. : Derzhavne vydavnytstvo, 1927. – 125 s.

The Children's Town as a Phenomenon of Social Education for Street Children in Ukraine in 1920-1930

O. A. Shtan

Abstract. The article highlighted the features of social and pedagogical education of street children in the 20-30 of the 20th century within the work's organization of the children's towns in Ukraine. It was discovered that the children's towns were playing an important role – helped in fighting with juvenile delinquency, were doing re-education of the former street children and were creating practical skills, which were necessary for future independent living. In the article revealed the organization of activities of children's towns, in particular in Odessa, Akhtyrka, Kiev. In children's towns the work was undertaken with children in the following areas: educational, healthy, labor, patriotic and local history.

Keywords: children's towns, social education, child's homelessness, street children, 1920-1930, educational work.

Детские городки как феномен социального воспитания беспризорных детей в Украине 1920-1930 гг.

O. A. Штань

Аннотация. В статье освещены особенности социально-педагогического воспитания беспризорных детей в 20-х –30-х годах XX века. в рамках организации работы детских городков в Украине. Выяснено, что детские городки выполняли важную миссию - помогали в борьбе с детской преступностью, занимались перевоспитанием бывших беспризорных детей и формировали практические умения которые были необходимыми для дальнейшей самостоятельной жизни. В статье раскрыто организацию деятельности детских городков, в частности в г. Одесса, г. Ахтырка, г. Киев. В детских городках с детьми проводилась работа по следующим направлениям: учебно-воспитательная, оздоровительная, трудовая, патриотическая, краеведческая.

Ключевые слова: детские городки, социальное воспитание, детская беспризорность, беспризорные дети, 1920-1930 гг., учебно-воспитательная работа.